

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.26>

ПРОБЛЕМАТИКА РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ УКРАЇНЦІВ ЗА КОРДОНОМ, ЯКІ ВИЇХАЛИ НА ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Єгоров В.О.,
аспірант

*Київського університету інтелектуальної власності і права
НУ «ОЮА»,
кафедра адміністративного права інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0028-1527>*

Єгоров В.О. Проблематика реєстрації актів цивільного стану українців за кордоном, які виїхали на час дії воєнного стану в Україні.

Актами цивільного стану є дії та події, які виникають та започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють нерозривно пов'язані з фізичною особою та можливістю бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

До державного реєстру актів цивільного стану громадян в обов'язковому порядку вносяться відомості: про народження; про усиновлення; про позбавлення та поновлення батьківських прав; про реєстрацію шлюбу; про розірвання шлюбу; про зміну імені; про смерть фізичної особи.

Уповноважені органи, які наділені повноваженнями здійснювати державну реєстрацію актів цивільного стану є органи державної реєстрації актів цивільного стану (центральний орган виконавчої влади у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, відділи державної реєстрації актів цивільного стану Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в областях, містах Києві та Севастополі, районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних управлінь юстиції (надалі – ДРАЦС); виконавчі органи сільських, селищних рад та міських, які не відносяться до міст обласного значення), та дипломатичні представництва і консульські установи України.

Актовий запис цивільного стану – це державний документ уповноваженого органу здійснювати державну реєстрацію актів цивільного стану, в якому міститься персональні відомості про особу та підтверджує факт здійснення такої дії або події.

Протягом останніх двох років держава значно спростила державну реєстрацію актів цивільного стану. Так зокрема передбачена можливість подачі заяви про реєстрацію шлюбу через Єдиний державний веб-порталу електронних послуг (Портал «Дія»), також якщо одним з подружжя є військовослужбовець державна реєстрація шлюбу може проводитися відділами державної реєстрації актів цивільного стану без особистої участі такого нареченого (нареченої), та можливість державної реєстрації актів цивільного стану у дипломатичних установах.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спровокував безпрецедентний потік українців, які були вимушені внаслідок бойових дій тікати з України за кордон. За інформацією Омбудсмена України станом на 2022 рік за кордон виїхало 14,5 мільйона українців. Точні дані з'ясовуються.

Однак, багато громадян, які перебувають за кордоном зіштовхуються з проблемами, щодо державної реєстрації актів цивільного стану у дипломатичних установах, що унеможливує їх повноцінно реалізувати своє право.

Ключові слова: державна реєстрація актів цивільного стану, дипломатичні установи, реєстрація шлюбу, розірвання шлюбу.

Egorov V.O. Problems of registration of acts of civil status of Ukrainians abroad who left during martial law in Ukraine.

Acts of civil status are actions and events that occur and initiate, change, supplement or terminate inextricably linked to an individual and the possibility of being a subject of civil rights and obligations.

The State Register of Civil Status Acts must include the following information: birth; adoption; deprivation and restoration of parental rights; marriage registration; divorce; change of name; and death of an individual.

The authorized bodies empowered to carry out state civil registration are the state civil registration authorities (central executive body in the field of state civil registration, state civil registration departments of the Main Department of Justice of the Ministry of Justice of Ukraine in the Autonomous Republic of Crimea, main departments of justice in regions, cities of Kyiv and Sevastopol, district, district in cities, city (cities of regional significance), city and district departments of justice).

A vital record is a state document issued by an authorized body to carry out state registration of civil status acts, which contains personal information about a person and confirms the fact of such an action or event.

Over the past two years, the state has significantly simplified the state registration of civil status acts. In particular, it is now possible to submit an application for marriage registration through the Unified State Web Portal of Electronic Services (Diia Portal), and if one of the spouses is a military officer, state registration of marriage can be conducted by the civil registry offices without the personal participation of such a bride or groom, and state registration of civil status acts can be conducted in diplomatic missions.

The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has provoked an unprecedented flow of Ukrainians who were forced to flee Ukraine abroad as a result of the fighting. According to the Ombudsman of Ukraine, as of 2022, 14.5 million Ukrainians have left the country. The exact figures are being investigated.

However, many citizens abroad face problems with state registration of civil status acts in diplomatic missions, which makes it impossible for them to fully exercise their right.

Key words: state registration of civil status acts, diplomatic missions, marriage registration, marriage dissolution.

Постановка проблеми. Українці, які були вимушені виїздити за кордон від збройного конфлікту та окупації населених пунктів, опинилися у складних життєвих умовах. Незважаючи на це життя продовжується, люди одружуються, народжують, деякі за кордоном, інші на тимчасово окупованих територіях РФ, а потім через неможливість перебувати на тій території тікають за кордон або на підконтрольну територію України. Державні органи, які уповноважені здійснювати реєстрацію актів цивільного стану та суди опинились у складній ситуації. Як легалізувати ті акти, які були видані на тимчасово окупованих територіях. Як зареєструвати шлюб або розірвати шлюб, якщо один з подружжя перебуває за кордоном, а інший є військовослужбовцем.

Законодавство у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, потребує ясності та чіткості аби відповісти на ці питання.

Метою статті є встановлення та дослідження окремих аспектів щодо державної реєстрації актів цивільного стану.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 24.01.2023 року № 66 «Про забезпечення здійснення закордонними дипломатичними установами України повноважень у сфері державної реєстрації актів цивільного стану в умовах воєнного стану» громадяни України, які перебувають за кордоном, можуть зареєструвати акти цивільного стану у закордонних дипломатичних установах.

Дипломатичні установи мають наступні повноваження у сфері державної реєстрації актів цивільного стану:

1) проводити державну реєстрацію актів цивільного стану, вносити зміни до актових записів цивільного стану, поновлювати та анулювати їх, повторно видають свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану та видають витяги з Державного реєстру актів цивільного стану громадян з використанням зазначеного Реєстру як органи державної реєстрації актів цивільного стану, що здійснюють його ведення;

2) здійснюють надання послуг у сфері державної реєстрації актів цивільного стану громадянам України незалежно від місця їх проживання (перебування);

3) застосовують законодавство, яким у своїй діяльності керуються органи державної реєстрації актів цивільного стану, що здійснюють ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян;

4) передають на зберігання актові записи цивільного стану на паперових носіях до Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) у порядку, визначеному законодавством.

Перші дипломатичні установи, які визначило Міністерство закордонних справ, щодо державної реєстрації актів цивільного стану, зокрема: посольства України в Грузії, Республіці Казахстан, Республіці Польща, Турецькій Республіці, Федеративній Республіці Німеччина; генеральні консуль-

ства України в Кракові, Любліні, Вроцлаві Республіки Польща, Дюссельдорфі, Гамбурзі, Франкфурті-на-Майні, Мюнхені Федеративної Республіки Німеччина, Стамбулі Турецької Республіки; консульства України в Гданську Республіки Польща, Анталії Турецької Республіки.

Громадяни України, які перебувають в країнах де розміщені вище дипломатичні установи, мають сплатити консульський збір, за державну реєстрацію актів цивільного стану у сумі 100 доларів США (Наказ Міністерства закордонних справ від 23.04.2018 року № 182).

В умовах воєнного стану в Україні життя триває, люди продовжують одружуватись та розлучатись. При цьому, держава у своїй діяльності має на меті забезпечити право осіб на шлюб та на розірвання шлюбу навіть в умовах війни. В той же час, в Україні з'явилася низка змін до законодавства.

Так стосовно розірвання шлюбу на сьогодні є можливість розірвати шлюб в судовому та позасудовому порядку, коли один або ж обоє з подружжя перебувають за межами України, на непідконтрольних територіях через представника уклавши договір про надання правничої допомоги

У випадку, коли є неповнолітні діти тощо, незважаючи на повномасштабну війну, Україна гарантує право на шлюб та розірвання шлюбу кожному громадянину та іноземцю. При цьому, інститут реєстрації шлюбу постійно вдосконалюється, враховуючи складні об'єктивні умови, адже це безпосередньо впливає на стан забезпечення верховенства права та гарантій прав людини в Україні. У свою чергу у випадку перебування наречених за кордоном на законних підставах, пара може зареєструвати шлюб у посольстві або консульстві шляхом подання заяви до дипломатичного представництва чи консульської установи України в країні свого перебування (Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI).

Також, особливості розірвання шлюбу проявляються у судовій практиці. Внутрішнє переміщення осіб зумовило необхідність імплементації, з'явилися труднощі із документами та масштабним виїздом за кордон великої кількості українців та проблеми щодо застосування законодавства інших країн, проблематика перебування на непідконтрольних територіях сприяло новій практиці правозастосування розірвання шлюбу та визначення місця проживання дитини та відібрання дитини № 946/6707/19 та справа про розірвання шлюбу та визначення місця проживання дитини з матір'ю № 274/111/19 (Постанова ВС по справі №946/6707/19 від 13.07.2022, Постанова ВС по справі № 274/111/19 від 14.09.2022).

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.08.2015 р. № 669 «Про реалізацію пілотного проекту у сфері державної реєстрації актів цивільного стану» були внесені зміни, зокрема розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 р. № 1043-р, передбачено можливість реєстрації актів цивільного стану через Єдиний державний веб-порталу електронних послуг (Портал «Дія»). У заяві про державну реєстрацію шлюбу через Портал «Дія» можна обрати час та місце реєстрації шлюбу, зокрема у відділах ДРАЦС України. За інформацією міністра трансформації України Михайла Федорова станом на 18 серпня 2023 року, понад 10 000 пар подали заяви про шлюб онлайн.

Постановою Кабінету Міністрів від 07.03.2022 р. № 213 «Деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану» передбачено, що державна реєстрація шлюбу, якщо один з подружжя є військовослужбовцем Збройних Сил, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Національної гвардії, іншого створеного відповідно до законів України військового формування, поліцейським, особою рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Державної кримінально-виконавчої служби, особою начальницького складу Національного антикорупційного бюро, Бюро економічної безпеки або працівником закладу охорони здоров'я, може проводитися відділами державної реєстрації актів цивільного стану без особистої присутності такого нареченого (нареченої).

Заява подається безпосередньому командиру (керівнику), яким засвідчується справжність підпису на відповідній заяві та забезпечується її передача (надсилання) до відділу державної реєстрації актів цивільного стану, до якого подано особисто нареченим (нареченою) заяву про державну реєстрацію шлюбу.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, незважаючи на спрощення процедури державної реєстрації актів цивільного стану, ситуація залишається складною. Зокрема якщо один з подружжя перебуває за кордоном, а інший відповідно до Постанови Кабінеті Міністрів України № 213 є особою, яка належить до списку тих осіб, яким дозволено реєструвати шлюб без особистої участі нареченого (нареченої), то вони не можуть скористатися такою послугою що в свою чергу порушує їхнє право на шлюб.

Таким чином, державна реєстрація актів цивільного стану осіб, які перебувають за кордоном потребує змін та удосконалення, аби громадяни могли повноцінно реалізувати своє право.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>.
6. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text>.
7. Про затвердження Положення про консульський збір України та Інструкції про порядок справляння сум консульського збору за вчинення консульських дій, обліку сум консульських надходжень та проведення звірок фактичних консульських надходжень в закордонних дипломатичних установах України: Наказ Міністерство закордонних справ України від 23.04.2018 № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-18#Text>.
8. Про забезпечення здійснення закордонними дипломатичними установами України повноважень у сфері державної реєстрації актів цивільного стану в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2023 року № 66. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2023-%D0%BF#Text>.
9. Про деякі питання державної реєстрації шлюбу в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 07.03.2022 р. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2022-%D0%BF#Text>.
10. Болгар О.В. До адміністративно-правового регулювання державної реєстрації актів цивільного стану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. Вип. 6. С. 55–61. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2021/9.pdf.
11. Кузь Т.В. Правове забезпечення реєстрації актів цивільного стану в умовах воєнного стану. 2022: російсько-українська війна: право, безпека, світ. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/891>.
12. “Омбудсмен розповів, скільки українців виїхало за кордон із 24 лютого”. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/01/novyna/polityka/ombudsmen-rozpoviv-skilky-ukrayincziv-vuyixalo-kordon-24-lyutoho> (дата звернення 31.10.2023).